



Приказ књиге Косте Чавошког Макијавели, у издању "Orpheus"-а из Новог Сада 2008.

Када се значајан аутор, какав је свакако професор Коста Чавошки, одлучи да о неком напише монографски спис, а овде је реч о Николу Макијавелију, то свакако упућује на озбиљност оваквог подухвата. И елементарни увид у ову студију открива да је реч о једном од најозбиљнијих и најоригиналнијих приступа Макијавелијевој мисли, без кога није могуће замислити модерно мишљење о политици и држави.

Као што је Макијавели незаобилазан у разматрањима о политици, једнако тако књига Косте Чавошког биће незаобилазна у оцени дела овог утемељивача модерне политичке мисли. Она се може сматрати оригиналним делом о природи политике, њеним успонима и падовима, њеним донетима и ограничењима, али и представљати битан допринос теорији државе и права – теорији политике.

Колико је Макијавели важан за модерно утемељење мисли о политици, аутор показује тиме што након обимне аргументације закључује: „Оно по чему се Макијавели заиста одвајао од мишљења осталих писаца владалачких огледа било је коришћење традиционалне форме за саопштавање нових погледа“ (стр. 52). Од тих нових погледа свакако је најважнији онај који се тиче односа морала и политике. То је, за разлику од ранијих погледа који су били у зони метафизике, идеализованих представа о политици или пак хришћанских увида у однос морала и политике, био реалистичан поглед са свим бруталностима које је тај реализам могао имати у практичној политици. „Макијавели раздваја политику од било какве више сврхе, коју су Бог или природа усадили у нас“ (стр. 52), наводи Чавошки речи Џозефа Фемија и наставља: „Макијавели се бавио стварном истином о човеку и свету политике у којем он живи и, што је још важније, та своја смела открића саопштава са великом одважношћу ... И док сви људи, изузев Макијавелијевих нових владара иду већ утабаним стазама, Макијавели је пошао путем којим до тада нико није кренуо, да би попут смелих истраживача нових мора и непознатих земаља открио једну сасвим нову идеју политике и морала“ (курзив Б. Р.) (стр. 53).

Чавошки је настојао да сагледа моралну димензију политике кроз анализе ставова аутора чије се схватање морала у политици узима као најважнији део у његовој теорији. Најубедљивију илустрацију за ову тврдњу имамо у одељку „Произведени учинак као оправдање употребљених средстава“, где наводи: „За разлику од уобичајеног моралног расуђивања које ваљаност или opakост употребљеног средства процењује по њему самом, Макијавели искључиво има на уму његову корисност за владара и државу“ (стр. 254). И даље: „И поред оваквог квалификовања исхода, произведеног морално зазорним и opakим средствима, његовим подвођењем под опште добро и величину и славу државе, Макијавелијев раскид с класичном политичком филозофијом остаје несумњив“ (стр. 279).

Обеснаживањем тезе да Макијавелијева мисао почива на познатој максими да циљ оправдава средства, тумачењем да је заправо произведени учинак основ за оправдање

употребљених средстава, Чавошки даје допринос читању овог мислиоца. Наивно би било помислити да је овде реч о пукој инверзији. Наиме, ради се о суштински другачијем – квалитативно различитом тумачењу носеће идеје макијавелизма, у шта ће се уверити сваки читалац.

Чавошки на почетку књиге говори о пореклу Макијавелијеве мисли и његовим узорима. Антички мислилац Ксенофонт и његов антрополошки песимизам представљају најдубљу основу Макијавелијеве политичке филозофије. Међутим, сви ови утицаји не умањују Макијавелијеву оригиналност, закључиће Чавошки.

Велику озбиљност овој студији даје и то што је аутор консултовао целокупну примарну и огроман део секундарне грађе о Макијавелију, при чему сваки свој суд образлаже већим бројем аргумената. Књига је пуна историјских факата, тако да може бити добар извор за будућа истраживања. Ова монографија представља велику синтезу мишљења о политици и држави од античке мисли до данас. Расправе о добру и злу, о томе шта је претежније, нарочито када се има у виду људска природа, као и расправе о фортуни, судбини, карактеру, снази духа и врлини, које не спадају у чисте научне категорије, при чему их је Чавошки искористио као аргументацију полазних премиса о политици, праву и држави, употпуњују оцену да се ради о вредном делу, које ће имати карактер прекретнице у српској политичкој и правној мисли.

У прилог овој тврдњи наводимо један од ауторових закључака. „Овај избор“, истиче Чавошки, „између врлине и порока увек се врши на основу процене шта коме треба учинити, у које време и на ком месту, с тим да је наизменична промена руковођена мудрошћу, а поткрепљена снагом духа, воље и карактера. При томе су мудрост и снага увек неопходни, док је у погледу моралне врлине довољно да постоји привид да је владалац има“ (стр. 143). Исто тако, Чавошки изриче једну од најбољих оцена о бити државе, њеном пореклу и сврси: „Да би се држава одбранила и сачувала, неопходно је да одговарајућа сила буде здружена с мудрошћу. Једно без другог није довољно, пошто је мудрост без силе неделотворна, а сила без мудрости бескорисна (курзив Б. Р.). Стога су сила и мудрост основа свих добро уређених држава како прошлих, тако и будућих“ (стр. 286).

Књига о Макијавелију на неки начин представља круну свих досадашњих научно-теоријских налаза професора Чавошког о политици, праву и држави, и утолико се може сматрати његовим капиталним делом. Као таква ова студија биће обавезна литература за све оне који буду проучавали Макијавелијеве мисли, али и све оне који буду размишљали о политици, праву и држави. Она се може узети и као добар основ за образовање оновремених владалаца. Мислим да би проучавање ове и сличних књига умањило грешке које чине у владању. У иначе оскудној понуди дела ове врсте код нас ова књига ће попунити празнину, и на тај начин надоместити много тога што је са становишта српске политичке мисли пропуштено – између осталог и зато што се она (та мисао) претворила у бољим случајевима у аналитику, често у пропаганду, а најчешће скончавала у рђавој политичкој пракси.

У закључном разматрању у одељку „Дијаболично учење о дијаболичном предмету“

Чавошки уз став да код Макијавелија „увек остаје један неотклоњиви елемент аморалности и дијаболности“ (стр. 282) истиче да је мало ко „приметио да оно што је довело до дијаболног карактера Макијавелијеве мисли није толико његова аморалност, колико природа предмета који је он промишљао“ (стр. 282). Чавошки изриче неке оцене које га сврставају у важног мислиоца политике нашег доба. „За прост свет није толико важно какав владар уистину јесте, него какав се представља да јесте“ (стр. 284), и даље наводи: „У том погледу ни релативно добро уређена демократија није никакав изузетак (мисли се на кварење и таквих – демократских – уређења), будући да и она, као што је то већ показано, допушта хипокризију и лицемерје који подразумевају лаж, превару и притворство, што је, такође, макијавелизам у лошем смислу те речи“ (стр. 284). И други став: „Уз то свакидашњи људи ретко верују у оно што је разборито, а нису увек вољни да прихвате оно што је јасно изражено, пошто логика и јасноћа имају мању моћ над људским духовима од маште и мистерије (курзив Б. Р.). Људи пре свега желе да живе, и то да добро живе, а не да разумеју како се до таквог живота долази“ (стр. 285).

Још један неспорни квалитет ове студије лако је уочљив. Тај квалитет се не односи на садржај о коме је било речи, већ се тиче језика којим аутор тај садржај изражава. Реч је о прецизном језику, који уз то негује све могућности српског језика у облику какав ретко данас читамо. Аутор употребљава врло сликовите термине и прецизне појмове као нпр. злехуд, зарад, зазоран, и на тај начин доприноси лепоти садржаја. Можда је на овом месту умесно упоредити његов стил са лепотом писања једног другог нашег правног мислиоца – Слободана Јовановића, који је такође написао књигу о Макијавелију.

Књига о Макијавелију Косте Чавошког спада у ред дела која својом вредношћу прелазе језичке баријере. Зато би било драгоцено да се што је могуће пре преведе и тако постане доступна стручној јавности изван Србије и српског језичког простора. Такође, у ери компјутерског потискивања књиге, њене замене електронским формама, важно је истаћи да се издавач потрудио да, садржајно оригиналну и важну, језички бравурозну књигу лепо опреми и тиме њен доживљај употпуни.

Београд, 25. август 2008.